

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИКИ І ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ІНФОРМОЛОГІЇ

Том I

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

Рецензенти:

Данильян Олег Геннадійович – доктор філософських наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Катеринчук Іван Степанович – доктор технічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, професор кафедри телекомунікацій та радіотехніки Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького;

Костенко Олександр Миколайович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік НАПрН України, завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України;

Шевчук Олександр Володимирович – доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук Чорноморського національного університету ім. Петра Могили

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України
(протокол № 8 від 27 серпня 2020 року)*

Е 64 Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. – Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Т. 1. – 472 с.

ISBN 978-966-992-211-3

Проект «ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ІНФОРМОЛОГІЇ» є науковим виданням у формі словника-довідника, в якому розкрито зміст основних доктринальних та нормативно-правових понять, термінів та словосполук, що використовуються в обігу наукових досліджень інформаційних процесів, явищ та відносин в соціальних та гуманітарних галузях наукових знань.

Надано інформацію про органи та підрозділи виконавчої влади, а також наукові установи та видання (у тому числі закордонні), громадські об'єднання, що є суб'єктами інформатизації з відповідними коментарями провідних фахівців за напрямками.

Викладено відомості про вітчизняних вчених, які займаються проблематикою наукового та організаційно-правового забезпечення процесу інформатизації держави, дослідженнями інформаційної сфери в цілому. Пропонується систематизований за галузями знань та спеціальностями перелік наукових розробок на рівні дисертаційних досліджень.

Розраховано на студентів, слухачів, аспірантів та викладачів як гуманітарних, так й технічних навчальних закладів, державних службовців і законотворців, а також усіх, хто цікавиться дослідженнями впливу інформаційних процесів на суспільне життя. Виданням може використовуватися у навчальному процесі.

УДК 303:004(031)

*При повному або частковому відтворенні матеріалів
будь-якими засобами або в якій-небудь формі, в тому числі в Інтернеті,
посилання на видання є обов'язковим*

© Колектив авторів, 2020

© Науково-дослідний інститут інформатики і права
НАПрН України, 2020

ISBN 978-966-992-210-6 (серія)
ISBN 978-966-992-211-3 (т. 1)

© Видавничий дім «Гельветика», 2020

ЗМІСТ

УЧАСНИКИ ПРОЕКТУ	9
ПОКАЖЧИК СТАТЕЙ	12
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	15
ПЕРЕДНЄ СЛОВО (ВСТУП ДО СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ІНФОРМОЛОГІЇ)	17
ВСТУП	24
РОЗДІЛ I ГЛОСАРІЙ	26
РОЗДІЛ II СУБ'ЄКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ТА НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ	277
РОЗДІЛ III НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ	319
РОЗДІЛ IV НАУКОВІ ПОШУКИ	370
ДОДАТКИ	400
ПІСЛЯМОВА	470

СОДЕРЖАНИЕ

УЧАСТНИКИ ПРОЕКТА	9
УКАЗАТЕЛЬ СТАТЕЙ	12
ПЕРЕЧЕНЬ УСЛОВНЫХ СОКРАЩЕНИЙ	15
ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО (ВВЕДЕНИЕ В СОЦИОГУМАНИТАРНУЮ ИНФОРМОЛОГИЮ)	17
ПРЕДИСЛОВИЕ	24
РАЗДЕЛ I ГЛОССАРИЙ	26

РАЗДЕЛ II	
<i>СУБЪЕКТЫ ОРГНИЗАЦИОННОГО И НАУЧНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАТИЗАЦИИ</i>	277
РАЗДЕЛ III	
<i>НАЦИОНАЛЬНЫЙ НАУЧНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ</i>	319
РАЗДЕЛ IV	
<i>НАУЧНЫЕ ПОИСКИ</i>	370
ПРИЛОЖЕНИЯ	400
ПОСЛЕСЛОВИЕ	470

CONTENT

LIST OF ABBREVIATIONS	9
ARTICLE INDEX	12
ПЕРЕЧЕНЬ УСЛОВНЫХ СОКРАЩЕНИЙ	15
PREFACE	
(INTRODUCTION TO SOCIOHUMANITARIAN INFORMOLOGY)	17
INTRODUCTION	24
SECTION I	
<i>GLOSSARY</i>	26
SECTION II	
<i>SUBJECTS OF ORGNIZATIONAL AND SCIENTIFIC SUPPORT THE INFORMATZISATION</i>	277
SECTION III	
<i>NATIONAL SCIENTIFIC POTENTIAL</i>	319
SECTION IV	
<i>SCIENTIFIC SEARCH</i>	370
APPENDICES	400
AFTERWORD	470

УЧАСНИКИ ПРОЕКТУ

Арістова Ірина Василівна – доктор юридичних наук, професор;

Бандурка Олександр Маркович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік Національної академії правових наук України;

Баранов Олександр Андрійович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, Заслужений діяч науки і техніки України;

Беляков Костянтин Іванович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України;

Брижко Валерій Михайлович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Гурковський Володимир Ігорович – доктор наук з державного управління, професор;

Данильян Олег Геннадійович – доктор філософських наук, професор;

Давидова Ірина Віталіївна – доктор юридичних наук, доцент;

Дзьобань Олександр Петрович – доктор філософських наук, професор;

Заярний Олег Анатолійович – доктор юридичних наук, доцент;

Золотар Ольга Олексіївна – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Калюжний Ростислав Андрійович – доктор юридичних наук, професор;

Ківалов Сергій Васильович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, академік Національної академії правових наук України;

Компанцева Лариса Феліксівна – доктор філологічних наук, професор;

Кормич Борис Анатолійович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;

Корж Ігор Федорович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Кохановська Олена Велеоніівна – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України;

Красноступ Ганна Миколаївна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Курилюк Юрій Богданович – кандидат юридичних наук;

Кузнєцова Наталія Семенівна – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України;

Ланде Дмитро Володимирович – доктор технічних наук, професор, академік Української академії наук;

Луць Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України;

Марущак Анатолій Іванович – доктор юридичних наук, професор;

Мельник Костянтин Сергійович – кандидат юридичних наук;

Настюк Василь Якович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Новицька Наталія Борисівна – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Новицький Андрій Миколайович – доктор юридичних наук, професор;

Пилипчук Володимир Григорович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України;

Сіренко Василь Федорович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспон-

дент НАН України, академік Національна академія правових наук України;

Снитко Олена Степанівна – доктор філологічних наук, професор;

Тацій Василь Якович – доктор юридичних наук, професор, Почесний президент Національної академії правових наук України, академік НАН України;

Тихомиров Олександр Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент;

Трубін Ігор Олексійович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Цимбалюк Віталій Степанович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Харитонова Олена Іванівна – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Харитонов Євген Олегович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Хлевицький Віталій Борисович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Швець Микола Якович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

ПОКАЖЧИК СТАТЕЙ

СТАТТЯ	АВТОР	СТОР.
АГЕНТСТВО ІНФОРМАЦІЙНЕ	Г. М. Красноступ	278
АГЕНТСТВО ІНФОРМАЦІЙНЕ (УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ) «УКРІНФОРМ»	Г. М. Красноступ	279
АДАПТАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	І. В. Арістова	27
АРХІВ	В. С. Цимбалюк	32
АРХІВ ЕЛЕКТРОННИЙ (РЕПОЗИТАРІЙ)	І. Ф. Корж	35
АРІСТОВА Ірина Василівна	О. М. Бандурка	320
БАРАНОВ Олександр Андрійович	В. Г. Пилипчук	322
БЮРО КООРДИНАЦІЙНЕ З ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	В. Г. Пилипчук	282
БІБЛІОТЕКА ЕЛЕКТРОННА	І. Ф. Корж	39
БЕЛЯКОВ Костянтин Іванович	М. Я. Швець	325
ВЕБ-САЙТ	Закон	43
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ	Л. Ф. Компанцева	43
ГРОШІ ЕЛЕКТРОННІ	І. О. Трубін	48
ГУРКОВСЬКИЙ Володимир Ігорович	Р. А. Калюжний	328
ДАВИДОВА Ірина Віталівна	Є. О. Харитонов	330
ДАНІ	В. С. Цимбалюк	51
ДЕЛІКТОЛОГІЯ ІНФОРМАЦІЙНА	О. А. Заярний	53
ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА (ЮРИДИЧНІ)	І. В. Арістова	57
ДЗЬОБАНЬ Олександр Петрович	К. І. Беляков	332
ДИФАМАЦІЯ	О. В. Кохановська	59
ДІЯЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНА	К. І. Беляков	68
ДОКУМЕНТ	В. М. Брижко	74
ДОКУМЕНТ ЕЛЕКТРОННИЙ	І. Ф. Корж	75
ДОКУМЕНТООБІГ ЕЛЕКТРОННИЙ	І. Ф. Корж	76
ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ	І. Ф. Корж	79
ЖУРНАЛ «ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО»	В. М. Брижко	291
ЖУРНАЛ «ПРАВОВА ІНФОРМАТИКА»	В. М. Брижко	293
ЖУРНАЛ «МІЖНАРОДНИЙ ОГЛЯД ПРАВА, КОМП'ЮТЕРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ»	Ю. Б. Курилюк	294
ЖУРНАЛ «ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ»	Ю. Б. Курилюк	296
ЖУРНАЛ «ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»	Ю. Б. Курилюк	297
ЗАКОНОДАВСТВО ІНФОРМАЦІЙНО-ДЕЛІКТНЕ	О. А. Заярний	86
ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (ЗМІ)	Г. М. Красноступ	299

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ	В. Б. Хлевицький	92
ЗАЯРНИЙ Олег Анатолійович	П. В. Діхтієвський	334
ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ІНФОРМАЦІЮ	Н. Б. Новицька	96
ЗОЛОТАР Ольга Олексіївна	К. І. Беляков	336
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЕЛЕКТРОННА	І. В. Давидова	99
ІНОМОВЛЕННЯ	Г. М. Красноступ	103
ІНСТИТУТ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНФОРМАТИКИ І ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ (НАПрН України) УКРАЇНИ	В. Г. Пилипчук	302
ІНТЕРЕСИ НАЦІОНАЛЬНІ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ	В. І. Гурковський	104
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПРАВОВА	Р. А. Калужний	110
ІНФОРМАТИКА	Д. В. Ланде	114
ІНФОРМАТИКА ПРАВОВА	М. Я. Швець	115
ІНФОРМАЦІЯ	О. А. Баранов	117
ІНФОРМАЦІЯ КОНФІДЕНЦІЙНА	І. Ф. Корж	122
ІНФОРМАЦІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНА	І. Ф. Корж	124
ІНФОРМАЦІЯ ПРАВОВА	І. Ф. Корж	128
ІНФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНА	Г. М. Красноступ	130
ІНФОРМАЦІЯ СЛУЖБОВА	І. Ф. Корж	131
ІНФОРМАЦІЯ ТАЄМНА	А. І. Марущак	135
КАЛЮЖНИЙ Ростислав Андрійович	В. Ф. Сіренко	337
КІБЕРНЕТИКА	Д. В. Ланде	137
КОМЕРЦІЯ ЕЛЕКТРОННА	І. О. Трубін	138
КОМПАНИЦЕВА Лариса Феліксівна	О. С. Снитко	339
КОМІСІЯ УКРАЇНИ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗВ'ЯЗКУ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ (НАЦІОНАЛЬНА)	Г. М. Красноступ	284
КОМІТЕТ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ УКРАЇНИ (ДЕРЖАВНИЙ)	Г. М. Красноступ	288
КОРМИЧ Борис Анатолійович	О. М. Бандурка	341
КОРЖ Ігор Федорович	В. Я. Настюк	343
КОХАНОВСЬКА Олена Велеонінівна	Н. С. Кузнєцова	345
КРАСНОСТУП Ганна Миколаївна	В. С. Цимбалюк	348
КУЛЬТУРА ІНФОРМАЦІЙНА	Н. Б. Новицька	141
ЛАНДЕ Дмитро Володимирович	К. І. Беляков	350
МАРУЩАК Анатолій Іванович	Р. А. Калужний	353
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ «ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО»	І. В. Арістова	146
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	Г. М. Красноступ	310
МІНІСТЕРСТВО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ	Г. М. Красноступ	313
НАСИЛЬСТВО ІНФОРМАЦІЙНЕ	О. П. Дзьобань	151
НОВИЦЬКА Наталія Борисівна	Р. А. Калужний	355
НОВИЦЬКИЙ Андрій Миколайович	М. Я. Швець	357

НОРМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	Б. А. Кормич	155
ПІДПИС ЕЛЕКТРОННИЙ	І. В. Давидова	160
ПОЛІТИКА ІНФОРМАЦІЙНА (ДЕРЖАВНА)	В. І. Гурковський	163
ПОСЛУГИ ЕЛЕКТРОННІ	О. І. Харитонова	170
ПОСЛУГИ ІНФОРМАЦІЙНІ	К. І. Беляков	173
ПРАВА ЛЮДИНИ ІНФОРМАЦІЙНІ	О. О. Тихомиров	175
ПРАВО «БУТИ ЗАБУТИМ»	К. С. Мельник	178
ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНЕ	К. І. Беляков	186
ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	Є. О. Харитонов	190
ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ	О. О. Тихомиров	182
ПРАВОВІДНОСИНИ ІНФОРМАЦІЙНІ	І. В. Арістова	195
ПРАВопорушення в інформаційній сфері (інформаційні делікти)	О. О. Тихомиров	197
ПРАВочин (ДОГОВІР) ЕЛЕКТРОННИЙ	І. В. Давидова	200
ПРОДУКЦІЯ (ПРОДУКТ) ІНФОРМАЦІЙНА	К. І. Беляков	206
ПРОЦЕС ІНФОРМАЦІЙНИЙ	Д. В. Ланде	207
РЕКЛАМА	О. А. Заярний	212
РЕСУРСИ ІНФОРМАЦІЙНІ (ЕЛЕКТРОННІ)	К. І. Беляков	216
РОЗПОРЯДНИК ІНФОРМАЦІЇ	Закон	219
СВОБОДА ІНФОРМАЦІЙНА ЛЮДИНИ	О. П. Дзьобань	221
СВОБОДА СЛОВА	Г. М. Красноступ	225
СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНА	Д. В. Ланде	228
СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА	Д. В. Ланде	229
СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВА	Д. В. Ланде	230
СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА	Д. В. Ланде	231
СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	Б. А. Кормич	232
СПРОСТУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	Г. М. Красноступ	234
СТАНДАРТИ МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ	І. В. Арістова	238
СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	І. В. Арістова	242
СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН	І. В. Арістова	245
СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ	О. П. Дзьобань	246
СУСПІЛЬСТВО ІНФОРМАЦІЙНЕ	О. А. Баранов	250
СФЕРА ІНФОРМАЦІЙНА	О. А. Баранов	257
ТАЄМНИЦЯ ПРОФЕСІЙНА	І. Ф. Корж	260
ТЕЛЕРАДІООРГАНІЗАЦІЯ	Г. М. Красноступ	314
ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНІ	К. І. Беляков	263
ТИХОМИРОВ Олександр Олександрович	Р. А. Калюжний	359
ФІЛОСОФІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	О. П. Дзьобань	268
ФОНД АРХІВНИЙ (НАЦІОНАЛЬНИЙ)	Закон	317
ФУНКЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	І. В. Арістова	272
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна	С. В. Ківалов	361
ХАРИТОНОВ Євген Олегович	В. В. Луць	364
ЦЕНТР ПРАВА НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	Ю. Б. Курилюк	316
ШВЕЦЬ Микола Якович	В. Я. Тацій	367

«Всі науки пов'язані між собою настільки,
що набагато легше вивчати їх усі відразу,
чим відокремлюючи одну від інших»

Рене Декарт

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

(ВСТУП ДО СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ІНФОРМОЛОГІЇ)

Нинішня епоха дедалі більше породжує нові суспільні проблеми, для успішного розв'язання яких потрібні дослідження на перетині різних наук, де відбувається їх взаємодія, взаємодоповнення і взаємозбагачення. Саме таким міждисциплінарним «перехрестям» стала сфера досліджень феномена інформації, наявних у суспільстві явищ і породжених ними наслідків, процесів, тенденцій та відносин, які існують і функціонують у формі цілісної єдності й взаємодії інформаційної активності, інформаційного спадку та інформаційної культури. Інформація – одне із центральних понять сучасних наукових знань, що все частіше розглядається як один з компонентів буття поряд з речовиною та енергією. Саме інформаційні процеси складають основу багатьох наукових дисциплін.

Загальне значення природи інформації як явища визначає передумови інформаційного підходу як загальнонаукового методу пізнання й організації досліджень. Інформаційний вимір знань дозволяє виявити додаткові властивості й риси наукової системи, які в сукупності визначають її інформаційний сенс.

Але аналіз сучасних досліджень стану і структури наукових знань, що покликані вивчати інформацію та пов'язані з нею суспільні явища й процеси, засвідчує повну відсутність єдиного підходу до їх структуризації в сьогочасному наукознавстві. І в цьому, на нашу думку, немає нічого дивного. Така ситуація

зумовлена процесами глобалізації та інтенсивного переходу суспільства від індустріального до інформаційного – інформатизацією, зміною існуючої загальної системи наукових і практичних уявлень про інформацію, формуванням нової інформаційної парадигми. Не є винятком і суспільні (соціальні) та гуманітарні науки.

Соціогуманітарна інформологія як міждисциплінарна система знань припускає інтеграцію й диференціацію дисциплін з метою створення нової онтології і сучасних методів та технологій для роботи з інформаційними об'єктами.

Водночас відомо, що диференціація та інтеграція наук і наукових досліджень перебувають у діалектичній єдності, в єдності й боротьбі протилежностей – роз'єднання та об'єднання. Ці протилежності взаємно обумовлюють одна одну. Диференціація розуміється як процес розподілу науки на спеціалізовані напрями, виділення нових наук у самостійні царини знань. Інтеграція – як систематизований синтез наук на основі їхнього взаємозв'язку, взаємопроникнення і взаємодії методів, ідей, концепцій, теорій. Саме таким чином через нові форми взаємозв'язку всіх гілок наукового знання розкривається парадигма цілісності та інтегративності наукового знання.

Формально диференціація, що веде до спеціалізації та індивідуалізації науки зі своїми поняттями, засобами та мовою, є шляхом до відособлення наукової галузі, до міжнаукового розмежування. Так може відбуватися, якщо превалюють тенденції до розподілу і самозамикання, розриву міжнаукових зв'язків, відірваності понятійної та аксіоматичної бази конкретного напрямку науки від інших знань. Але в реальності сама диференціація здійснюється через інтеграцію, вона несе в собі елементи інтеграції і є однією з необхідних умов розвитку науки загалом.

Так, не виникає сумнівів, що інформаційні процеси входять до складу предмету досліджень філософії, права, державного управління, політології, соціології, соціальних комунікацій, педагогіки, психології тощо. Більш конкретно зазначені процеси виявляються в напрямках досліджень за окремими спеціальностями згаданих наук.

Прикладом може бути галузь знань «Право» в якій виділяється інституція наукових досліджень «Інформаційне право», як «сукупність доктринальних положень юридичної науки та правових норм, що утворюють самостійний масив національного законодавства, ратифікованих Україною норм міжнародного права, а також стан правової свідомості суб'єктів інформаційної діяльності й відносин, пов'язаних з інформаційними ресурсами, функціонуванням інформаційних систем, створенням та застосуванням інформаційних технологій, спрямованих на забезпечення безпечного задоволення інформаційних потреб громадян, їхніх організацій, держави та суспільства загалом, адекватної реакції юридичної системи на порушення встановлених законодавством норм, їх убезпечення в межах забезпечення інформаційної безпеки»*. Комплексний характер інформаційного права пояснюється природою суспільних відносин, що виникають у процесі обігу інформації та мають як приватно-правову, так і публічно-правову сутність. Саме цей фактор обумовлює нерозривні взаємозв'язки досліджень інших галузей права (цивільного, кримінального, адміністративного тощо).

Для інтеграції множини наук, що мають соціогуманітарний зміст, в одне системне утворення необхідна спільна «наукова платформа», якою є інформація та відповідні ресурси.

Поряд із цим у сучасній науці доктринально виділяється науковий напрям «інформологія» – узагальнена назва наук про інформацію. Термін «інформологія» походить від латинського *informatio* – пояснення, виклад, тлумачення, поняття і грецького *λογος* – слово, знання, вчення. Об'єктом дослідження інформології є інформація. У наукознавстві розглядається теоретична та прикладна інформологія.

До прикладної інформології відносять:

- теорію інформації – *information theory* (застосування інформології до кібернетики);
- інформатику – *informatics* (застосування інформології до комп'ютерної техніки та програмування);

* Беляков К.І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення: монографія. Київ: КВІЦ, 2008. С. 144

- теорію масової інформації (застосування інформології до ЗМІ й журналістикознавства);
- інформаційні вимірювання мови (застосування інформології до лінгвістики);
- науково-технічну інформацію – *scientific information* (застосування інформології до науково-технічної літератури);
- представлення знань – *knowledge science* (застосування інформології до теорії штучного інтелекту);
- інформаційні вимірювання в генетиці – *bioinformatics* (застосування інформології до генетики);
- пошук інформації – *information retrieval* (застосування інформології до документознавства, зокрема до бібліотекознавства, архівознавства, баз даних, у тому числі й Інтернет).

Виокремлюються також теоретичні напрями інформології:

- філософські напрями у вивченні інформації;
- історія інформаційного розвитку суспільства;
- методологічні основи інформології;
- інформаційна модель процесу керування;
- визначення інформації;
- аксіоми інформології;
- базові закони інформології;
- одиниці вимірювання кількості інформації;
- особливості класичної (імовірнісної) та неklasичних концепцій інформології;
- загальні питання кодування інформації;
- повідомлення як носій інформації та будова повідомлення;
- загальні питання передачі інформації;
- носії інформації (загальні питання);
- загальні (фундаментальні) властивості інформації.

Наведений перелік розділів прикладної інформології є неповним і постійно розширюється*.

* Партико З.В. Теорія масової інформації та комунікації. Львів: Афіша, 2008. 290 с.; Partyko Z.V. The modern paradigm of information science: Informology // Automatic documentation and mathematical linguistics. Translations of selected articles from nauchno-tekhnicheskaiia informatsiia. 2009. Vol. 43. № 6. P. 311–320.

Аналіз положень наукознавства та історії розвитку наукових пошуків в напрямку дослідження інформаційних процесів та явищ, а також їх впливу на суспільне життя показує відсутність єдиного бачення структури наукових знань. Такий стан не може негативно не впливати на формування теоретико-методологічної бази інформатизації в Україні, побудови інформаційного суспільства*.

На підставі вищезазначеного, з позицій наукового забезпечення інформатизації країни в контексті інтеграції досягнень соціогуманітарних наукових знань про інформацію в одне ціле, пропонується розглянути *«Соціогуманітарну інформологію» (Socio-humanitarian informology)*, яку ми визначаємо як – *інтегрований, міждисциплінарний напрям наукових досліджень, що має поєднати групу галузей знань та спеціальностей, предметом дослідження яких є соціально значущі інформаційні ресурси, процеси та явища, відповідні зв'язки та відносини в суспільстві.*

У цій царині науки всі об'єкти та процеси дослідження мають інформаційний зміст і опис, тому розглядаються соціогуманітарною інформологією як інформаційні, а знання, відповідно, – як елементи єдиної узагальненої системи інформаційних знань.

Змістом запропонованого напрямку наукового пошуку повинні стати фундаментальні та прикладні комплексні, міжгалузеві наукові дослідження з юридичного, економічного, технологічного і соціального забезпечення інформаційних відносин, процесів інформатизації суспільства та управління ними на базі системного підходу.

Основними напрямками соціогуманітарної інформології мають стати:

- теоретико-методологічні, організаційні, правові та технологічні основи регулювання суспільних інформаційних відносин і процесів інформатизації адміністративної діяльності;

* Беляков К.І. Суспільно-гуманітарні наукові дослідження в Україні: інформаційний вимір. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph. Part 1 / К.І. Беляков, О.О. Золотар. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. С. 363–397. ISBN 978-9934-588-43-3.

- дослідження в галузі соціальних проблем інформатизації суспільства;
- формування теоретичних засад розробки методів і засобів інформаційного забезпечення, а також підтримка прийняття рішень в організаційно-правовій сфері людської діяльності на основі інформаційних технологій;
- розробка наукових та правових основ, формування концепцій та проєктів функціонування інформаційних ресурсів, їх адаптація в національному та міжнародному інформаційному просторі;
- становлення термінологічно-понятійного апарату (аксіоматики), розробка класифікаторів, тезаурусів, термінологічних словників щодо інформаційних відносин;
- удосконалення системи уніфікації соціальної інформації та інше.

Однак, усвідомлюючи складність формування нового напрямку наукових досліджень, цілком очевидно виникає необхідність окреслення предмета соціогуманітарної інформології, до якого пропонується віднести сукупність інформаційних процесів і явищ, досліджуваних у межах окремих галузей знань та їх спеціальностей за нормативно визначеним на сьогодні в Україні переліком*.

Безумовно, «системоутворювальною» галуззю в контексті соціогуманітарної інформології є «Право» (08) та спеціальність «Право» (081). Підґрунтям соціогуманітарних досліджень є також: «Гуманітарні науки» (03) за спеціальностями – «Філософія» (033), «Філологія» (035); «Соціальні та поведінкові науки» (05) – «Економіка» (051), «Політологія» (052), «Психологія» (053), «Соціологія» (054). До переліку, що пропонується, слід додати дослідження в галузі: «Освіта» (01), «Журналістика» (06) – «Журналістика» (061); «Управління та адміністрування» (07) – «Облік і оподаткування» (071), «Менеджмент» (073), «Маркетинг» (075).

* Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF>.

Чільне місце в контексті термінологічно-понятійного апарату мають зайняти знання в галузі «Інформаційні технології» (12) – «Комп'ютерні науки» (122), «Кібербезпека» (125), «Інформаційні системи та технології» (126).

Не обійтися без досліджень у галузі «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» (25) – «Національна безпека» (256) (у контексті інформаційної безпеки як її складової).

Важливими для досліджень є також «Публічне управління та адміністрування» (28) – «Публічне управління та адміністрування» (281), які можна розглядати як спадкоємців державного управління, де безліч напрямів пов'язано з інформатизацією державної служби та адміністративних послуг. Під час процесів інформатизації та глобалізації необхідними є також наукові доробки в галузі «Міжнародні відносини» (29) за спеціальностями «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (291) та «Міжнародне право» (293). Значний вплив на формування термінологічно-понятійного апарату (мови) соціогуманітарних досліджень інформації мають окремі знання та нароби в галузі знань «Інформаційні технології» (112) практично за усіма спеціальностями, що, правда, виходить за межі соціальних та гуманітарних наук.

Запропонована інтеграція зазначених напрямів досліджень у Соціогуманітарну інформологію надасть можливість ефективного, науково обґрунтованого формування інформаційного суспільства в Україні і подальшого органічного управління процесами інформатизації.

Професор Беляков